

Aportacions de l'emprenedoria social a l'entorn de la masia: primera aproximació

Jordi Pietx, Emprenedor Social Ashoka i consultor independent,
jordipietxcolom@gmail.com, Osona

RESUM: S'analitza el concepte d'emprenedor i empenedoria social en relació a la masia, el mas (terrenys associats a la masia) i el seu entorn rural. S'exposen breument i en una taula-recull 6 casos de Catalunya i Menorca, i 4 casos internacionals de França i Alemanya, d'emprenedors socials relacionats amb la masia. Finalment s'extreuen unes primeres aportacions sobre el paper que pot tenir l'empenedoria social, en fomentar la relació masia - ciutat i canvis positius i sostenibles de cara al futur de la masia.

RESÚMEN: Se analiza el concepto de empenedor y empenedimiento social en relación a la masía, el mas (terrenos asociados a la masía) y su entorno rural. Se exponen brevemente y en una tabla-resumen 6 casos de Cataluña y Menorca, y 4 casos internacionales de Francia y Alemania, de empenedores sociales relacionados con la masía. Finalmente se extraen unas primeras aportaciones sobre el papel que puede tener el empenedimiento social, en fomentar la relación masía - ciudad y cambios positivos y sostenibles de cara al futuro de la masía.

ABSTRACT: We discuss the concept of entrepreneurship and social entrepreneurship in relation to the "masia" (farmhouse), the "mas" (land associated with the farmhouse) and the surrounding rural environment. Next we outline and present in a synthesis-chart 6 examples from Catalonia and Menorca, and 4 international cases from France and Germany, of social entrepreneurs related to the farmhouse. Finally we extract initial contributions on the role that social entrepreneurship can play in fostering relations city-farmhouse relationships and positive and sustainable change for the future of the farmhouse.

PARAULES CLAU: empenedor social, empenedoria social, implicació ciutadana, innovació, masia

PALABRAS CLAVE: empenedor social, empeneduría social, implicación ciutadana, innovación, masía

KEY WORDS: social entrepreneur, social entrepreneurship, civic engagement, innovation, farmhouse.

1. L'emprenedoria social en el context de la masia

Aquesta és una comunicació escrita des d'una aproximació pràctica als dos conceptes que analitza, no es basa en mètodes acadèmics ni sistemàtics, i per tant cal entendre-la com una reflexió personal de l'autor, allunyada d'una ortodòxia sobre la temàtica, que probablement tampoc existeix ni s'ha explorat fins ara. Feta aquesta consideració prèvia, podem començar per situar el concepte d'emprenedoria social.

D'un temps cap aquí, i més amb l'adveniment de l'actual crisi ambiental, social i econòmica, ha pres major rellevància el concepte d'emprenedor. Els **emprenedors** son *somniadors que decideixen portar a la pràctica el seu somni* (Sáez & Pareras, 2010). La majoria de persones associen emprenedor amb economia i empresa, però aquest és només un tipus d'emprenedor, junt amb l'intraemprenedor (que actúa com a emprenedor des de dins d'una organització, sigui empresa, administració o entitat), i amb l'**emprenedor social**, *una persona que coneix a fons un determinat problema de la societat, tracta amb totes les seves forces de trobar una solució, la troba i es dedica a treballar amb intensitat per aconseguir el seu objectiu, que no es altre que resoldre el problema. En síntesi, es un emprenedor que té com a darrera finalitat aconseguir una millora social en el seu entorn (com.pers José Manuel Pérez, Pericles)*. Així, si l'emprenedor econòmic crear valor en forma de bens i serveis, per generar un benefici econòmic, l'emprenedor social s'orienta a crear valor de canvi i transformació social i ambiental en una determinada problemàtica, generant viabilitat econòmica.

De manera paral·lela a la persona, podem definir l'activitat. Així, **l'emprenedoria social** és un corrent emprenedor que identifica respostes davant dels reptes socials que la transformació social està generant. *Els emprenedors/es socials creen empreses capaces de generar, de manera sostenible, nous productes i serveis, d'obrir nous mercats amb futur i de repercutir els beneficis en la millora col·lectiva*¹.

En aquest article, i en una part del sector de l'emprenedoria social, s'inclouen organitzacions i estratègies de negoci lucratives i no lucratives, mentre una altra part del sector considera que l'emprenedoria social sempre ha d'estar associada a una organització lucrativa, que generi beneficis econòmics. Aquest es un breu resum dels conceptes que lògicament, igual que aquesta dicotomia sobre la condició lucrativa, es poden aprofundir en bibliografia especialitzada (Bornstein, 2005; Elkington & Hartigan, 2008; Sáez & Pareras, 2010).

¹ Definició de: <http://www.emprenedoriasocial.cat/informacio/que-es-la-emprenedoria>

La manera de fer dels emprenedors socials no es nova, però el concepte sí. 10 anys enrere pràcticament no s'utilitzava aquest terme a Catalunya, però d'ençà hi ha hagut una veritable explosió d'iniciatives d'emprenedoria social, en paral·lel amb la creació de programes de suport a emprenedors socials i en un context, es important dir-ho, de profunda transformació del tercer sector, les tradicionals ONL / ONG (organitzacions no lucratives / no governamentals). Així, per exemple, el Programa d'Emprenedoria Social de la Generalitat de Catalunya està elaborant el Mapa d'Actors de l'Emprenedoria Social a Catalunya 2014-2015², que en el moment d'escriure aquest text identifica 92 organitzacions de suport i assessorament a emprenedors socials. No existeix, a hores d'ara, un cens o recull de projectes d'emprenedoria social a Catalunya, que cal estimar com a mínim en varis centenars. No ens estendrem en exemples aquí, basta citar la Xarxa Internacional d'Emprenedors Socials Ashoka³, creada el 1981, present en 71 països i que aplega cap a 3000 membres, de la qual forma part l'autor d'aquesta comunicació⁴.

En qualsevol cas estem davant d'una realitat creixent, que ha vingut per quedar-se i incidir en canviar i transformar per a millor molts aspectes de la nostra societat, i que també pot tenir un paper en la masia, com veurem a continuació.

Pel què fa a la **masia** no hi incidirem en tant detall en aquesta introducció. Molts d'altres aportacions d'aquest congrés hi aportaran molt més coneixement. Quedem-nos en la premisa que la masia es un gran exemple d'integració en el territori, de manera que l'emprenedor social pot incidir en la masia (casa), el mas (casa i terres), i el territori de masies (el context territorial estructurat per les masies). Tanmateix, a efectes d'aquesta comunicació, s'intenta especialment identificar exemples d'emprenedoria social vinculats a la masia o al mas, si bé n'exposarem alguna d'àmbit territorial més gran, i per tant més genèricament rural, que aportin elements interessants per a les reflexions finals.

² <http://www.emprenedoriasocial.cat/actors/>

³ <http://spain.ashoka.org/>

⁴ Jordi Pietx, Emprenedor Social Ashoka 2008 per la custòdia del territori. <http://spain.ashoka.org/jordi-pietx-emprenedor-social-2008>

2. Exemples i aproximació a les característiques de l'emprenedoria social en la masia

La Taula 1 recull la informació bàsica dels diferents exemples d'emprenedoria social que breument descriurem a continuació. Una part correspon a iniciatives existents a Catalunya, i les demés són experiències d'altres països europeus, replicables a Catalunya, i podrien incidir també sobre el manteniment i la viabilitat de masies. La selecció de casos que es presenten respon al coneixement personal de l'autor, no es exhaustiva i no respon a un mètode concret de revisió. S'ha utilitzat sobretot el coneixement propi d'experiències participants a la *Xarxa d'Emprenedors Socials Ashoka*⁵, al programa d'*Emprenedoria Social de la Generalitat de Catalunya*⁶, al programa d'*Emprenedoria Social Obra Social La Caixa*⁷, i al projecte de l'associació catalana UpSocial⁸ *Comunitats d'Innovació Social (SIC)* d'innovació social en ocupació verda juvenil⁹. La selecció d'experiències es doncs necessàriament esbiaixada i segur que oblida alguns exemples importants, que podeu comunicar a l'autor per a futures actualitzacions.

La Taula 1 doncs dóna dades bàsiques dels diferents projectes que ara descriurem, incloent el nom de les masies implicades, el grau de relació amb la masia (més alt com més necessària es la masia per a l'objectiu del projecte, i com més se'n beneficia la seva viabilitat conjunta), i el tipus de relació (indirecta, quan la masia no intervé com a espai físic per al projecte, directa quan el projecte d'emprenedoria social té lloc dins la masia, total o parcialment).

A continuació presentem doncs una breu ressenya de cada iniciativa, destacant les innovacions més interessants a criteri de l'autor. Per alguna d'elles indiquem bibliografia complementària, i disposeu de referències web a la Taula 1 per a les demés.

⁵ <https://www.ashoka.org/>

⁶ <http://www.emprenedoriasocial.cat/>

⁷ http://obrasocial.lacaixa.es/ambitos/convocatorias/emprendimientosocial_ca.html

⁸ <http://www.upsocial.org/>

⁹ <https://storify.com/UpSocial/creating-green-collar-jobs-for-youth>

Taula 1 – Exemples d'emprenedoria social vinculats a la masia. Vegeu text per a descripció de la taula.

Emprenedoria social	Localització	Nom de la masia	Àmbit temàtic del projecte	Relació amb la masia	Tipus de relació	Web de referència
Custòdia agrària	Menorca, Alt Empordà i altres	Diverses (veure text)	Conservació del paisatge i la natura, producció agrària	Mitjana / Baixa	Indirecta (directa)	www.gobmenorca.com/custodiaagraria
Sostre Cívic	Manresa, Barcelona	Cal Cases, Cal Gili	Habitatge	Alta	Directa	calcases.wordpress.com www.sostrecivic.org/
L'Espigall	L'Ametlla del Vallès	Cal Draper	Biodiversitat cultivada	Mitjana	Directa	www.espigall.cat
Selvia	La Selva	Can Moragues	Agricultura social, producció dinamització local,	Alta	Directa	canmoragues.blogspot.com.es www.selvia.org/ www.fundacioemys.com/
Viulaterra	Catalunya	Verdaguer, el Coll	Ecoturisme, desenvolupament local, conservació de la natura	Alta/Mitjana/Baixa	Directa o indirecta	www.viulaterra.cat
Projecte Grípia	Pallars Sobirà	Tomaso, Llaràs, etc.	Desenvolupament rural, joves i innovació social	Mitjana / Baixa	Indirecta	www.projectegripiacat/ www.obradorxisqueta.cat
Hofgründer	Alemanya	--	Suport en la transmissió de l'explotació agrària	Mitjana / Alta	Indirecta o directa	www.hofgruender.de/
Terre de Liens	França	--	Accés a la terra per a l'agricultura cívica	Mitjana / Alta	Indirecta o directa	www.terredeliens.org
La Ruche qui dit Oui	França	--	Comercialització de producció local i sensibilització	Mitjana / Alta	Indirecta o directa	www.laruchequiditoui.fr/
Regionalwert	Alemanya	--	Finançament, producció, empresa social, comercialització	Mitjana	Indirecta o directa	www.regionalwert-ag.de/

La **custòdia agrària** s'emmarca dins el concepte més àmpli de custòdia del territori, que no tractarem aquí en detall (vegeu Basora & Sabaté, 2006), quedem-nos en que mitjançant un acord de custòdia del territori el propietari o gestor d'una finca, agrària i amb masia en el cas que ens ocupa, es compromet a preservar-ne els seus valors naturals, culturals i patrimonials, i rep suport, assessorament i millores voluntàries a la finca per part d'una entitat de custòdia. El GOB Menorca i l'IAEDEN de l'Alt Empordà son dues d'aquestes entitats que s'han especialitzat en la custòdia agrària, que té l'objectiu de donar suport i realçar socialment l'activitat agrària sota el lema "*Un paisatge que alimenta*". El programa de custòdia agrària s'ha dissenyat amb participació dels pagesos, aspecte clau en el seu èxit. Les *cases de lloc* menorquines tenen un paper important en alguns acords de custòdia agrària, amb funcions diverses: a Turmadèn des Capità i a les salines de La Concepció fan ecoagroturisme i agroturisme, respectivament. A Turmadèn¹⁰ s'ha fet molta feina en la recuperació d'elements etnològics, com una era o un aljub que recull l'aigua de pluja i dóna aigua a les cases. A La Concepció¹¹ han recuperat les salines i la producció de flor de sal, i tenen projectes amb voluntariat i també agroturisme, i lloguer per a esdeveniments. Un altre exemple és Mongofra Nou, que gestiona la Fundació Rubió i Tudurí. Les cases són molt importants per aquesta finca, estan pensant en fer-la un museu. També acullen cursos, seminaris i diversos esdeveniments. Finalment hi ha les finques on fan l'elaboració del producte a les cases o bouers annexes, com per exemple Algendaret Nou (elabora formatge), La Marcona (elabora pa i derivats de la farina) o Es Tudons (elabora formatge). D'altres la casa és important perquè és el seu punt de venda, com a Torralbet, Santo Domingo o Parelleta. A l'Alt Empordà trobem exemples similars, si bé fins ara cap dels acords de l'IAEDEN no tenen relació amb masies.

L'associació **Sostre Cívic** és un projecte ben diferent de l'anterior, el seu objectiu es oferir propostes i solucions aplicables a la nostra societat per fer-la més justa i respectuosa amb les persones i l'entorn a través de valors aplicats a l'urbanisme i a un accés a l'habitatge no especulatiu. El Model de Cooperatives d'Ús de l'Habitatge (MCU) es basa en habitatges on la propietat sempre resideix en mans de la cooperativa i on els seus membres hi participen i gaudeixen d'un ús indefinit de l'habitatge a través d'un dret d'ús assequible. Dos dels projectes gestionats fins ara per

¹⁰ www.turmaden.com

¹¹ www.flordefornells.com

Sostre Cívic son en masies, transformades a un habitatge cooperatiu compartit per diferents famílies, on participa la Cooperativa Sostre Cívic. Els reptes legals i urbanístics del MCU són grans, i l'entitat treballa intensament per transformar la legislació i fer més fàcil aquest accés cívic a l'habitatge. En un recent recull d'experiències s'explica el cas en major detall (Herms & Fecundo, 2013).

L'Espigall SCP, és diferència dels dos projectes anteriors per tenir forma privada i lucrativa i per ser un projecte creat i centrat en una sola masia, Cal Draper de l'Ametlla del Vallès. L'espigall és el cos floral de moltes varietats hortícoles, el lloc on es genera la llavor. El projecte vol ser el punt de partida per aconseguir perpetuar les varietats que tradicionalment s'han cultivat a la nostra terra (biodiversitat cultivada), per alimentar persones recuperant gustos, textures i sabors d'abans amb el coneixement i la tècnica d'avui. *L'Espigall* és una empresa creada l'any 2013, però nascuda d'una iniciativa de producció agrícola amb varietats locals que es remunta a l'any 2002. En aquests més de 10 anys d'existència, la vocació de l'activitat ha estat l'alimentació sana i saludable de consumidors de proximitat a partir de varietats hortícoles de la mateixa comarca. L'Espigall produeix i comercialitza verdures de varietats tradicionals del Vallès, i manté la llavor d'aquestes varietats en xarxa amb d'altres finques i productors. A més ofereix serveis relacionats amb la biodiversitat cultivada que són imprescindibles per a la viabilitat econòmica del projecte. En paraules de Jordi Puig, un dels dos promotors, veu amb tristor com la masia i la seva activitat agrària depenen d'aquests servicis tècnics terciaris per a la seva viabilitat actual.

El projecte **Selvia / Obrador EcoSocial Can Moragues** és en realitat una combinació que hem fet per a aquest article entre dos dels projectes de la Fundació Emys de Riudarenes, dedicada a la custòdia de basses per a la tortuga d'estany (*Emys orbicularis*), amb un enfocament soci ecològic i d'implicació ciutadana. Selvia fomenta la producció i el consum ecològic basat en masos i altres explotacions agràries amb basses amb acords de custòdia; Selvia es una cooperativa de consum de productes provinents d'aquestes finques, pròxima als models anglosaxons d'Agricultura amb Suport de la Comunitat (CSA, en anglès). Can Moragues es una masia llegada a l'Ajuntament de Riudarenes i que aquest ha cedit a la Fundació, que l'ha restaurada com a seu social i de dinamització rural. Ara s'està posant en marxa l'Obrador EcoSocial que plantarà fruiters en 4 Ha de terrenys del mas per a fer melmelades, un projecte que preveu contractar a persones amb risc d'exclusió del municipi, en col·laboració amb la Fundació Astres. Com a mostra de les dificultats que pot tenir

l'emprenedoria social, el projecte de l'Obrador va iniciar la primavera del 2014 una proposta de micromecenatge (crowdfunding) per aconseguir 7.400 € que va resultar fallida en quedar-se en 3.200 €, i no poder tirar endavant.

El projecte **viulaterre-ecoturisme** es una iniciativa de la Xarxa de Custòdia del Territori que destaca per ser una emprenedoria amb xarxa d'àmbit nacional. Viulaterre va sorgir fa anys per donar resposta a la necessitat de difondre i implicar a la ciutadania en la custòdia del territori i les entitats que la practiquen. El seu projecte d'ecoturisme posa en xarxa a entitats, propietaris d'acords, serveis locals d'allotjament restauració i d'altres, i proposa a ciutadans i turistes la participació en paquets ecoturístics d'experiències en la natura i descoberta de la custòdia del territori. El projecte actualment es troba en desenvolupament i de moment ofereix 7 paquets ecoturístics de cap de setmana, dos dels quals amb allotjament en masies al Lluçanès i al Collsacabra.

El darrer projecte a Catalunya que exposem neix al Pallars Sobirà i posteriorment es va estenent al conjunt de Catalunya. Si bé la seva relació amb la masia es més relativa, l'hem inclòs pel seu caràcter de suport al desenvolupament integral i alternatiu al medi rural de muntanya i al pastoralisme. El **Projecte Grípia** engloba diferents iniciatives en una: l'escola de pastors, l'Obrador Xisqueta de producció i transformació de llana de raça xisqueta del Pallars, el banc de terres per facilitar l'accés a la terra a joves i nous pagesos i pastors (posteriorment gestionat per Terra Franca¹²), suport, assessorament i borsa de treball. La masia no es un element central en aquest projecte, però pot tenir-hi un paper. Per exemple a la Masia Tomaso d'Ager s'ha portat a terme la primera incubadora de pagesos, un espai d'aprenentatge per a nous pagesos i pastors en una finca real, a Llaràs (Peramea) s'han fet taller d'ús de la llana, i les pràctiques de 4 mesos de l'escola de pastors també poden ser en masies, al Pallars, la Garrotxa i el Montseny.

Innovació social de fora, cap a la Masia

Finalment esmentem, de manera més breu, quatre iniciatives d'Alemanya i França pel seu especial interès innovador i per l'escala que han assolit i que poden aportar interessants innovacions vinculades a la masia. De fet alguns d'ells estan essent utilitzats com a inspiració i model per a ser replicades a Catalunya.

¹² <http://www.terrafranca.cat/>

Regionalwert AG, (Freiburg, Alemanya) es una societat anònima d'accionariat ciutadà amb 500 accionistes que inverteix, creant un grup empresarial, en explotacions agràries ecològiques i les empreses al llarg de la cadena de valor agrícola de la regió (transformació, restauració, comercialització, ecomercat propi...). El capital inicial de 400.000 € (2006) es va incrementar el 2012 a € 2 milions. La xarxa agrupava 17 empreses el 2012: 6 explotacions, 2 transformadors, 4 minoristes / majoristes, 4 proveïdors de serveis i la societat mare Regionalwert, que a més dóna suport a la fundació d'iniciatives similars en altres regions. L'objectiu central és "regions - variades - sostenibles : nous models de desenvolupament regional", per crear una economia regional sostenible en termes ecològics, econòmics i socials, i augmentar la participació ciutadana en l'agricultura sostenible i les empreses alimentàries, connectant els consumidors urbans com a accionistes de negocis rurals. Aquest projecte fou inclòs a la SIC d'UpSocial, esmentada abans, i actualment se n'estudia la replicació en alguna comarca catalana. Vegeu-ne més detalls a Volz, 2011.

Terre de Liens (França), és un impressionant projecte arreu de l'estat, que s'adreça a una altra de les peces clau de la viabilitat social del medi rural, l'accés a la terra per a joves i nous pagesos i el manteniment de masos, masies i explotacions tradicionals. Terre de Liens (TdL) parteix de: i) generar consciència i suport per a l'accés a la terra, masos i masies mitjançant la col·laboració entre ciutadans, organitzacions de la societat civil, empreses i autoritats locals, per ajudar als aspirants a una agricultura ecològica, biodinàmica i camperola, en la recerca de la terra i la creació d'una estructura de la propietat col·lectiva de la terra, o d'esdevenir el gestor d'una finca adquirida per TdL; ii) adquisició de terres i lloguer a pagesos i ramaders ja establerts o aspirants amb visió a llarg termini i suport en la gestió dels edificis, i seguiment de la bona administració de la terra; iii) treballar amb les autoritats locals per informar i capacitar sobre els problemes d'accés de la terra i les eines existents, així com la construcció de dinàmiques locals per preservar la terra o establir un agricultor; iv) treball en xarxa a Europa. Els resultats del projecte fins ara són espectaculars: 10.000 participants; 25 M € en inversió per a compra de terres agrícoles i masos, 1 M € en donacions; suport a 300 agricultors i aspirants; 115 finques adquirides, amb un total de 2500 Ha.

Hofgründer és una iniciativa alemanya especialment interessant per resoldre la complexitat de la successió i el traspàs generacional de masos i petites i mitjanes explotacions agràries, fora del cercle familiar i fomentant nous agricultors joves al país

amb esperit emprenedor i innovador, a més d'implicar el món acadèmic i el públic en general en impulsar aquesta visió de canvi. Per augmentar el nombre de transmissions extrafamiliars de finques i granges, es va posar en marxa una plataforma d'intermediació que connecta als agricultors que volen lliurar la seva granja amb els joves emprenedors agraris. A través de l seu assessorament en tots els aspectes d'una granja (legals, econòmics, socials) cada vegada més agricultors consideren l'opció d'un canvi de gestió extrafamiliar. Això els dona l'oportunitat de mantenir el paper que juga la seva granja a la seva comunitat, transmetre els seus coneixements i seguir vivint a la casa o masia, fins i tot si es gestiona per un nou propietari. Això permet als agricultors de major edat plantejar una transició suau de la gestió del seu negoci als joves fora de la seva família que estiguin interessats en l'agricultura com una carrera. Cada any més de 1.200 explotacions econòmicament viables garanteixen la seva continuïtat a través de Hofgründer 'activitats de Christian .

Finalizem aquest ampli repàs altra vegada a França, amb una iniciativa també d'abast estatal i, en aquest cas, basada en el web 2.0 de les xarxes socials i l'R+D, que novament pot contribuir a mantenir la masia, utilitzar-hi algun espai, o no tenir-hi cap relació. **La Rouche qui dit oui** és un sistema web molt senzill i autònom que permet crear comunitats de productors i consumidors locals amb gran facilitat i amb avantatges per a tots. El promotor de cada comunitat (o *rouche*, es a dir rusc), que pot ser productor o consumidor indistintament, rep un 8'35% de les vendes de cada trobada setmanal per la seva tasca, els productors un 80%, i la resta manté el projecte de La Rouche. La clau es un sistema atractiu, accessible, equitatiu i econòmicament sostenible, amb un ús intensiu d'internet, pagament on-line, anàlisi i millora constant, racionalització de la logística i ús clar de bones pràctiques. A França existeixen més de 700 ruscs, i el model ara s'exporta als països de l'entorn, inclosa Catalunya i Espanya on ja hi ha els primers ruscs basats en el mateix portal web original¹³.

3. Intent d'identificació d'algunes claus per fertilitzar l'emprenedoria social en la masia

Per concloure aquesta comunicació exposaré algunes reflexions i condicions que poden facilitar i retroalimentar l'emprenedoria social en la masia, és a dir contribuir al manteniment i enriquiment futur de la masia, com es tracta en aquest congrés. Es

¹³ <https://thefoodassembly.com/ca> (El Rusc que diu que sí, en català).

tracta d'un intent, una aproximació gens sistematitzada i mancada de l'anàlisi i el rigor empíric, que certament es necessari, però haurà de ser fruit d'una recerca més aprofundida, que no es troba a l'abast, per temps i disponibilitat, d'aquesta comunicació de reflexió i aportació personal. Així, sense més, aquestes són les reflexions d'un emprenedor socioambiental, basades en els exemples presentats, sobre el paper de l'emprenedoria social en la masia:

- L'emprenedoria social són persones que somnien i emprenen per aconseguir canvis pel bé de la societat, també a les masies, els masos i el seu entorn: emprenedors socials, intraemprenedors, ciutadans, institucions i organitzacions que els donen suport cap a un somni compartit. La masia pot esdevenir subjecte de *crowdsourcing*, o proveïment participatiu, apropant-la a una nova oportunitat de ser, amb propostes innovadores per al seu futur.
- Catalunya i el món viuen un esclat d'emprenedoria social, els 92 recursos i serveis de suport als emprenedors socials són una oportunitat per als canvis positius que poden experimentar i que necessiten les masies.
- La masia és un lloc de fertilitat i sostenibilitat, d'ubicació geogràfica privilegiada on els emprenedors socials poden innovar en formes de relació i ús de l'energia i els recursos en l'entorn local, i cercant una economia circular més eficient i baixa en carboni (Jordi Puig, com.pers.).
- Hi ha una necessitat de coneixement, i diàleg entre el ciutadà urbà i les persones de la masia, d'implicació social i ciutadana per mantenir els recursos i el patrimoni de les masies.
- Les experiències aquí presentades mostren com hi ha un potencial a la ciutat per donar viabilitat a les iniciatives d'emprenedoria social en la masia (habitants, joves i nous pagesos, consumidors-inversors, ecoturistes conscients...). Així l'ES esdevé un canal de comunicació i col·laboració ciutat – masia, renovant la relació històrica entre masia i la ciutat, on la masia aportava productes a la ciutat, a una nova relació on la ciutat aporta coneixement i recursos a la masia.
- Els exemples exposats mostren un ventall ampli d'oportunitats d'ES en contextos diversos: manteniment i viabilitat sociambiental del mas (finançament, TIC, creació de xarxes, assessorament i suport), noves activitats de valor social (habitatge rural, eco i agroturisme per la natura i el paisatge, petita empresa transformadora amb valor social).

- Potser hi ha una oportunitat poc explorada i genuïna per a la masia catalana on l'ES pugui aportar solucions de restauració i recuperació sostenible de masies, generant llocs de treball per a col·lectius necessitats. Caldria pensar-hi.
- Els exemples analitzats mostren un ventall d'ús d'estratègies noves de finançament del mas i la masia: empresa ciutadana, inversors socials, micromecenatge, cooperativa d'habitatge d'ús comú, ecoturisme. Hi ha d'altres aspectes d'innovació compartits: implicació ciutadana, models de negoci i empresa, aliances i partenariats, etc.

Agraïments

Aquesta comunicació ha estat possible gràcies a les informacions i suggerències de Jordi Juanós (UpSocial), Núria Llabrés (GOB Menorca), Alberto Navarro, Montse Pasqual (IAEDEN), Jordi Puig (L'Espigall. scp), Raul Robert (Sostre Cívica), Xarxa Internacional Ashoka.

Referències

- Basora, X., & Sabaté, X. (2006). *Custodia del territorio en la práctica. Manual de introducción a una nueva estrategia participativa de conservación de la naturaleza y el paisaje*. Xarxa de Custòdia del Territori. Retrieved from http://xct.cat/mm/file/cdr/xct_castella_web.pdf
- Bornstein, D. (2005). *Como cambiar el mundo: los emprendedores sociales y el poder de las nuevas ideas*. Debate. Retrieved from <http://www.casadellibro.com/libro-como-cambiar-el-mundo-los-emprendedores-sociales-y-el-poder-de-l-as-nuevas-ideas/9788483066171/1010954>
- Elkington, J., & Hartigan, P. (2008). *El poder de la locura: Empresas rentables que cambian el mundo* (p. 288). Deusto. Retrieved from <http://www.planetadelibros.com/el-poder-de-la-locura-libro-5647.html>
- Herns, C., & Fecundo, G. (2013). *Històries d'Emprenedoria Social*. (P. d'Emprenedoria Social, Ed.) (p. 44). Barcelona: Generalitat de Catalunya. Retrieved from http://www.emprenedoriasocial.cat/DOCS/lilibre_emprenedoria.pdf
- Sáez, P., & Pareras, L. (2010). *Capitalismo 2.0. El poder del ciudadano para cambiar el mundo* (p. 367). Barcelona: Plataforma Editorial. Retrieved from <http://www.plataformaeditorial.com/ficha/261/1/814/capitalismo-2.0.html>
- Volz, P. (2011). *Die Regionalwert: Creating sustainable regional structures through citizen participation*. Retrieved from http://www.regionalwert-ag.de/index.php?option=com_phocadownload&view=category&id=1:dlkurz&download=71:casestudy&Itemid=72